

Выводы

1. Эффективно работающий финансовый рынок выполняет важную макроэкономическую функцию, способствуя перераспределению инвестиционных ресурсов, обеспечивая их концентрацию в наиболее доходных и перспективных отраслях и одновременно отвлекая финансовые ресурсы из отраслей, которые не имеют четко определенных перспектив развития.
2. Финансовый рынок является одним из немногих возможных финансовых каналов, по которым сбережения перетекают в инвестиции. Так как основным финансовым инструментом являются ценные бумаги, то развитие фондового рынка является индикатором развития рынка финансовых услуг Украины в целом.
3. Современный рынок финансовых инструментов Украины, несмотря ни на что активно развивается, растет его значение как одной из важнейших сфер макроэкономики страны.

Список использованных источников:

- 1 Бобров. Е. Роль и место рынка финансовых услуг в структуре финансового рынка / Е. Бобров // Финансы Украины. - 2009.- № 11.- С. 102-112.
2. Ватаманюк З.Г. Перспективы развития рынка ценных бумаг в Украине / З.Г. Ватаманюк, О.В. Баула // Финансы Украины. - 2008.- № 3.- С. 87-94.
3. Внукова Н. М. Ринок фінансових послуг / Н. М. Внукова, В.І. Грачов, Н.В.Кузьминчук. Навч. - метод. посіб. для сам ост. вивч. дисц. - Х.: ВД «ІНЖЕК». 2004. - 276 с.
4. Лютый И. Формирование механизма управления эмиссионной деятельностью предприятия на рынке облигаций / И. Лютый, Т.Ничосова // Финансы Украины. - 2010.- № 11.- С. 97-106.
5. Новости сайта [Электронный ресурс] - (<http://www.analitic-finans.ru>).
6. Новости сайта [Электронный ресурс] - (<http://www.finance.ua>).
7. Новости сайта [Электронный ресурс] - (<http://www.fundmarket.ua>).
8. Новости сайта [Электронный ресурс] - (<http://www.prostofinansy.com>).

Рецензент: Л.С. Омельченко
д-р економ. наук, проф., ГВУЗ «ПГТУ»

Статья поступила 28.03.2011

УДК 336.64

Логутова Т.Г.¹, Дресвянников Д.О.²

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ З ПІДПРИЄМСТВАМИ

Процес взаємодії підприємств і фінансово-кредитної системи здійснюється у макроекономічному середовищі, що формується при реалізації державної політики - грошово-кредитної, бюджетно-податкової, промислової. Поряд з цим склалися і розвиваються певні організаційно-економічної взаємодії названих структур, які відчують вплив комплексу факторів мікроекономічного рівня. Їх дослідження дозволяє розширити теоретичні уявлення про особливості взаємодії підприємств і фінансово-кредитної системи як суб'єктів господарської діяльності в період розвитку та під час впливу наслідків кризових явищ.

Ключові слова: криза, фінансово-кредитна система, механізм взаємодії.

Логутова Т.Г., Дресвянников Д.А. Механізм взаємодія фінансово-кредитної системи з підприємствами. Процес взаємодія підприємств і фінансово-кредитної системи здійснюється в макроекономічній середі, формуються при реалізації державної політики - грошово-кредитної, бюджетно-налогової, промислової. Наряду з цим склалися і розвиваються

¹ доктор екон. наук, професор ГВУЗ «Приазовський державний технічний університет, г. Маріуполь

² аспірант, ГВУЗ «Приазовський державний технічний університет, г. Маріуполь керуючий філією ПАТ «Укресімбанк»

определенные формы организационно-экономического взаимодействия названных структур, которые испытывают влияние комплекса факторов микроэкономического уровня. Их исследование позволяет расширить теоретические представления об особенностях взаимодействия предприятий и финансово-кредитной системы как субъектов хозяйственной деятельности в период развития и при воздействии последствий кризисных явлений.

Ключевые слова: кризис, финансово-кредитная система, механизм взаимодействия.

T.G. Logutova, D.O. Dresvyannikov. The interaction mechanism of enterprises with financial and credit system. *The enterprises interact with financial and credit system in a macroeconomic environment influenced by the government policy – money-and-credit, budget and fiscal, industry. Along with this process there are certain organizational and economic mechanisms for interactions between the above mentioned institutions which are developing under the influence of microeconomic factors. The research of these mechanisms helps to develop the theoretical model of the interaction between the enterprises and financial system as the economic agents which operate in the circumstances of developing economy and under the influence of economic crisis consequences.*

Key words: crisis, financial and credit system, interaction mechanism.

Постановка проблеми. Більшість досліджених публікацій розкриває взаємодію досліджуваних учасників економічних відносин в аспекті конкретних господарських або фінансових операцій, або формування корпоративних структур типу фінансово-промислових груп, або вплив окремих аспектів грошово-кредитної політики на функціонування бізнесу. У економічній літературі до останнього часу мало представлені в узагальнюючому структурованому вигляді організаційно-економічні аспекти взаємодії підприємств і фінансово-кредитної системи, які відображають специфіку їх відносин як суб'єктів управління, особливо в період дії кризових явищ, які носять локальний або глобальний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема взаємодії банків і установ небанківського фінансово-кредитного сектора з підприємствами займає важливе місце в економічній науці, особливо в останнє десятиліття. Загальні питання функціонування банківської системи і її ролі в розвитку промислового виробництва відображені в працях О. Лаврушина, В. Маневича, М. Матовнікова, С. Меншикова, Г. Панової та ін.

Основні напрями і проблеми вдосконалення виробництва на основі залучення банківських ресурсів представлені в роботах А. Івантера, Л. Макаревича, О. Маковської, Д. Молякова.

Питання інтеграції банківського і небанківського сектора з промисловим капіталом знайшли віддзеркалення в працях Н. Єгорової, В. Краскова, Д. Лепетікова, Л. Макаревича, В. Масленнікова, Т. Логутової, В. Сенчагова.

Мета статті. Метою даної роботи є дослідження механізму взаємодії фінансово-кредитної системи з підприємствами реального сектору економіки в період її сталого функціонування та в кризових умовах та виявлення відмінності в елементах механізму такої взаємодії.

Викладення основного матеріалу. Фінансово-кредитна система є функціональною складовою суспільного відтворення і обслуговує розвиток економічного зростання, оказуючи істотний вплив на його рух. Її суть розкривається через складові організаційно-економічні елементи і економічні відносини, що виникають як усередині такої системи, так і за її межами. Як комплекс організаційно-економічних елементів фінансово-кредитна система включає фінансову і кредитну системи.

Структурі фінансової системи присвячено достатньо багато досліджень але у учених немає єдиної думки щодо визначення складових її елементів. Проте розподіл фінансової системи на окремі елементи – явище об'єктивне, обумовлене потребами економічного зростання. Структура фінансової системи динамічна і не може вивчатися в статичному вигляді [1].

Багаторівневість і складність взаємозв'язків усередині фінансово-кредитної системи створює можливості для її широкого використання, дозволяє своєчасно вводити в дію великий набір різних кредитно-грошових важелів регулювання, впливати на економічний механізм як на систему.

Економіка держави - це складний механізм, різні частини якого розвиваються нерівномірно у зв'язку з тим, що потреби суспільства дуже мінливі, а виробництво прагне пристосувати-

ся до них. Тим часом нормальне функціонування економіки можливе за умови, коли кожен її елемент органічно пов'язаний один з одним. Лише на основі такої ув'язки досягається необхідна пропорційність структури суспільного виробництва, яка забезпечує його збалансований розвиток як єдиного цілого. Важлива роль в досягненні такої пропорційності відведена фінансово-кредитній системі і механізму її взаємодії з підприємствами.

Аналіз будови фінансово-кредитної системи свідчить про те, що у багатьох випадках дослідники не включали в систему фінансово-кредитних відносин участь міжнародних фінансово-кредитних систем. Прикладом цього є роботи Г. Ковальової [2], В. Опаріна [3] і О. Бланка [4]. В статті Л. Кузнецової [5] наведено сучасну структуру фінансової системи України в якій однією зі складових частин визначені «міжнародні фінанси», проте їх роль і значення для фінансової системи розкриті не були.

Необхідність врахування у фінансовій системі держави такого елемента як «міжнародні фінанси» є досі дискусійним питанням. Мова їде не про формальне приєднання до фінансово-кредитної системи держави міжнародних фінансових та кредитних інституцій, а про складні і суперечливі процеси фінансової глобалізації. Остання міжнародна фінансова криза показала, що локальні фінансові кризи в значній мірі впливають на діяльність фінансово-кредитних систем інших держав. Ось чому на нашу думку необхідно обов'язково враховувати участь міжнародних фінансово-кредитних систем (локальних та глобальних) не тільки у структурі вітчизняної фінансово-кредитної системи, а також при розгляді механізму її взаємодії з підприємствами реального сектору економіки.

Враховуючи важливість і значущість залучення іноземного капіталу в економіку, не можна виключати його з сукупності елементів фінансово-кредитної системи, з оглядом на те, що залученням цих капіталів можуть займатися всі учасники фінансово-кредитних відносин. Міжнародні структури, які прямо або опосередковано беруть участь у функціонуванні фінансово-кредитної системи, можуть бути представлені у вигляді: прямих і фінансових іноземних інвестицій, фінансових позик, цільових траншів по виконанню міжнародних програм, участі в капіталі вітчизняних підприємств, фінансовій допомозі і так далі.

Міжнародні фінанси, що залучаються у фінансово-кредитну систему, грають важливу роль, як в стабільній економіці, так і в період її занепаду. В період стабільності, міжнародні фінанси виконують функцію розвитку і зростання, як окремих суб'єктів господарювання, так і всієї економіки в цілому. В період кризи ці фінанси виконують функцію стабілізації і утримання основних макро- і мікроекономічних показників. Не можна не відзначити той факт, що в період кризи залучення іноземних капіталів стикається із значними труднощами, оскільки цей процес пов'язаний з підвищеними ризиками для їх розпорядників.

У сучасних умовах, коли найважливішим завданням є забезпечення стійкого зростання у всіх сферах економіки, особливої актуальності набуває підвищення ефективності діяльності підприємств на основі дослідження всього комплексу його економічних відносин, у тому числі і механізму взаємодії з фінансово-кредитними організаціями.

Авторами даної роботи було проведено систематизацію зв'язків фінансово-кредитної системи з підприємствами реального сектору економіки під час стабільного функціонування економіки з урахуванням вищенаведених зауважень та представлено механізм їх взаємодії (рис.1).

Механізм взаємодії свідчить про те що, в умовах поступального розвитку економіки фінанси здійснюють обертання усередині фінансово-кредитної системи, тим самим, забезпечуючи життєдіяльність кожного її елемента. Фінанси населення у вигляді їх особистих заощаджень «вливаються» у фінанси галузей та окремих підприємств, беруть участь у формуванні банківського капіталу, обертуються на фондових біржах і так далі. У свою чергу підприємства мають доступ до установ, як банківського, так і небанківського секторів фінансово-кредитної системи. Вони забезпечують собі доступ до необхідних ресурсів, або підвищують свої прибутки за рахунок здійснення фінансових операцій. Підприємства, здійснюючи свою господарську діяльність, виплачують податки, заробітну плату працівникам, тим самим, формуючи додаткову ресурсну базу в загальнодержавних фінансах і в заощадженнях населення і так далі. Слід зазначити, що рух фінансів усередині фінансово-кредитної системи має різноманітні вектори напрямку і дії, залежно від потреб тих або інших елементів системи. Взаємодія їх носить стабільний і взаєморозвиваючий характер. Проте тіснота зв'язку всіх елементів ставить цілісність фінансово-кредитної системи в залежність від її складових.

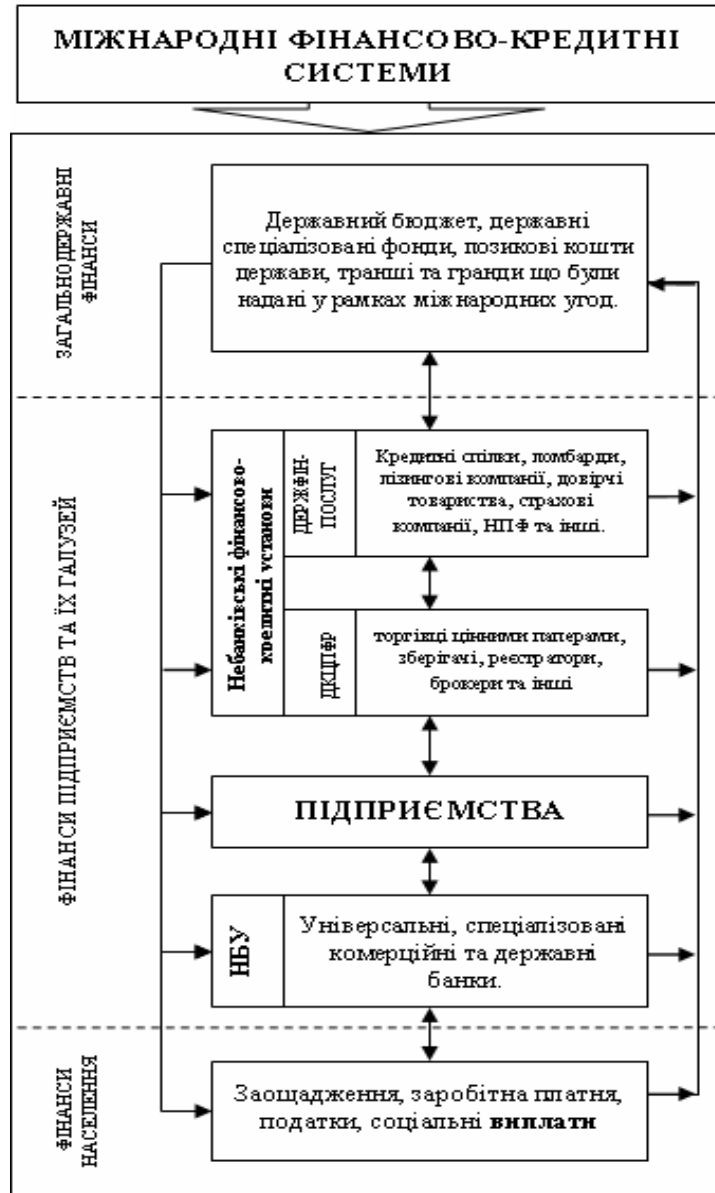

Рис.1 - Механізм взаємодії підприємства з фінансово-кредитною системою

В період дії кризи руйнуються всі економічні зв'язки усередині налагодженої і нормально функціонуючої фінансово-кредитної системи. Залежно від причин виникнення і масштабів дії кризових явищ виникає необхідність побудови нових економічних взаємовідносин усередині системи. Визначення характеру взаємовідносин фінансово-кредитних установ і підприємств дозволить підвищити дієвість економічного механізму, в якому кредитним організаціям належить особлива роль в забезпеченні підйому реального сектору економіки.

При цьому важливо визначити особливості взаємодії кредитних організацій і промислових підприємств в кризових умовах. Особливості такої взаємодії було розглянуто крізь призму механізму, заснованого на конкретних методах і інструментах.

Як відомо, сучасна економічна криза почалася з кризи банківської системи. Думки багатьох авторів зводяться до того, що подолання наслідків кризових явищ необхідно починати з банківського сектору, який стане локомотивом для всієї економіки. Проте, не слід забувати, що підприємства реального сектору економіки не менш банків потребують підтримки, у зв'язку з чим, ми пропонуємо розглянути інструменти підтримки банківського сектору і підприємств в рамках функціонування фінансово-кредитної системи.

Основна роль щодо підтримки фінансово-кредитної системи відводиться державному бюджету і національному банку. З метою стабілізації функціонування банківської системи не-

обхідно провести комплекс заходів, спрямованих на підтримку ліквідності банків, з метою недопущення їх банкрутства, пов'язаного з відтоком грошових коштів і зростанням портфеля проблемної заборгованості. Враховуючи відмінності у формуванні ресурсної бази, авторами статті запропоновано комплекс заходів, з врахуванням виконання індивідуальних функцій в системі фінансово-кредитних стосунків, який пропонуємо узяти за основу.

1. Функції державного бюджету.

а) З метою підтримки банківської системи:

- необхідно виділити грошові кошти для рекапіталізації проблемних банків в зв'язку з недопущенням їх банкрутства і, пов'язаного з ним, зростання соціальної напруженості;
- необхідно спрямувати частину бюджетних коштів в обіг рекапіталізованих банків для обслуговування інтересів держбюджету та підтримці їх ліквідності;
- створити спеціалізовані фонди за рахунок коштів державного бюджету на випадок необхідності надання додаткових коштів проблемним банкам;
- отримати і перерозподілити фінансову допомогу від міжнародних фінансових інститутів, спрямовану на усунення наслідків фінансової кризи (у тому числі проведення рекапіталізації проблемних банків за рахунок іноземних ресурсів);
- сформувати антикризову бюджетну політику, спрямовану на скорочення податкового навантаження (головним чином за рахунок зміни порядку формування резервів банківської системи);
- створити за рахунок бюджетних коштів спеціалізовану кредитну установу, для акумуляції проблемної заборгованості комерційних банків. Дані заходи дозволять підвищити ліквідність комерційних банків, які потрапили у важке фінансове становище завдяки портфелю проблемних кредитів.

б) З метою підтримки підприємств реального сектору економіки:

- необхідно надати податкові пільги на певний термін підприємствам усіх форм власності і галузей національного господарства залежно від сили дії кризових явищ;
- надати фінансову допомогу підприємствам які найбільш постраждали від дії кризи або відносяться до соціально вагомих, або випускають стратегічно важливу для економіки продукцію;
- забезпечити підприємства державними замовленнями, що дозволять частково відшкодувати втрачені ринки збуту;
- розробити цільові програми, які дозволять галузям національного господарства вижити в умовах загальнодержавного падіння виробництва.

2. Функції Національного банку.

а) З метою підтримки банківської системи:

- надати комерційним банкам короткострокові кредити на рефінансування, що забезпечить підтримку їх ліквідності в межах встановлених нормативів;
- встановити спрощений порядок списання проблемної заборгованості та надати комерційним банкам право на її списання;
- встановити на період дії кризи особливі вимоги до формування резервів під кредитні ризики з врахуванням специфіки проведення реструктуризації термінової і простроченої заборгованості;
- впровадити гнучку грошово-кредитну політику спрямовану на забезпечення стабільності національної валюти.

б) З метою підтримки підприємств реального сектору економіки:

- впровадити гнучке управління курсами іноземних валют для забезпечення стабільної роботи підприємств зайнятих у сфері ЗЕД;
- оптимізувати процеси керування монетарною базою з метою зниження темпів інфляції;
- знизити облікову ставку рефінансування, що обумовить здешевлення кредитних ресурсів, якими зможуть скористатися підприємства;
- розробити і затвердити інструменти реструктуризації кредитної заборгованості підприємств перед комерційними банками.

На сьогоднішній день залишаються відкритими питання напряму векторів надання допомоги суб'єктам фінансово-кредитної системи з боку держави і НБУ. У запропонованих нами заходах не передбачено надання допомоги небанківським фінансово-кредитним установам і населенню, оскільки вони безпосередньо залежать від діяльності підприємств і банківської системи. Слід зазначити, що в період кризи економіка зазнає значного занепаду, а разом з нею по-

гіршується фінансовий стан підприємств, які вимушені проводити скорочення персоналу, заробітних плат та ін. Відсутність доступу до недорогих кредитних ресурсів позбавляє підприємство можливості залишатися платоспроможним. На стан банківської системи в період кризи негативно впливають: відтік банківських вкладів, непогашення кредитів, нестабільність курсу національної валюти і так далі. Лише стабільна банківська система і платоспроможні підприємства дозволять всім учасникам фінансово-кредитної системи ефективно долати наслідки фінансової кризи і протистояти його новим проявам.

Необхідно відзначити особливості взаємовідносин Національного банку і державного бюджету. У кризовий період, коли в державного бюджету недостатньо джерел для покриття свого дефіциту, одним з його кредиторів виступає Національний банк. Для покриття дефіциту бюджету НБУ здійснює викуп облігацій які були емітовані урядом, поповнюючи держбюджет позиковими засобами, що дозволяє покрити частину дефіциту бюджету.

Дефіцит бюджету, що виник із-за збільшення державних витрат, необхідно покривати «м'якою емісією» грошової маси Національного банку, яка йде на покриття збільшених витрат держави при розміщенні держзамовлень.[6]

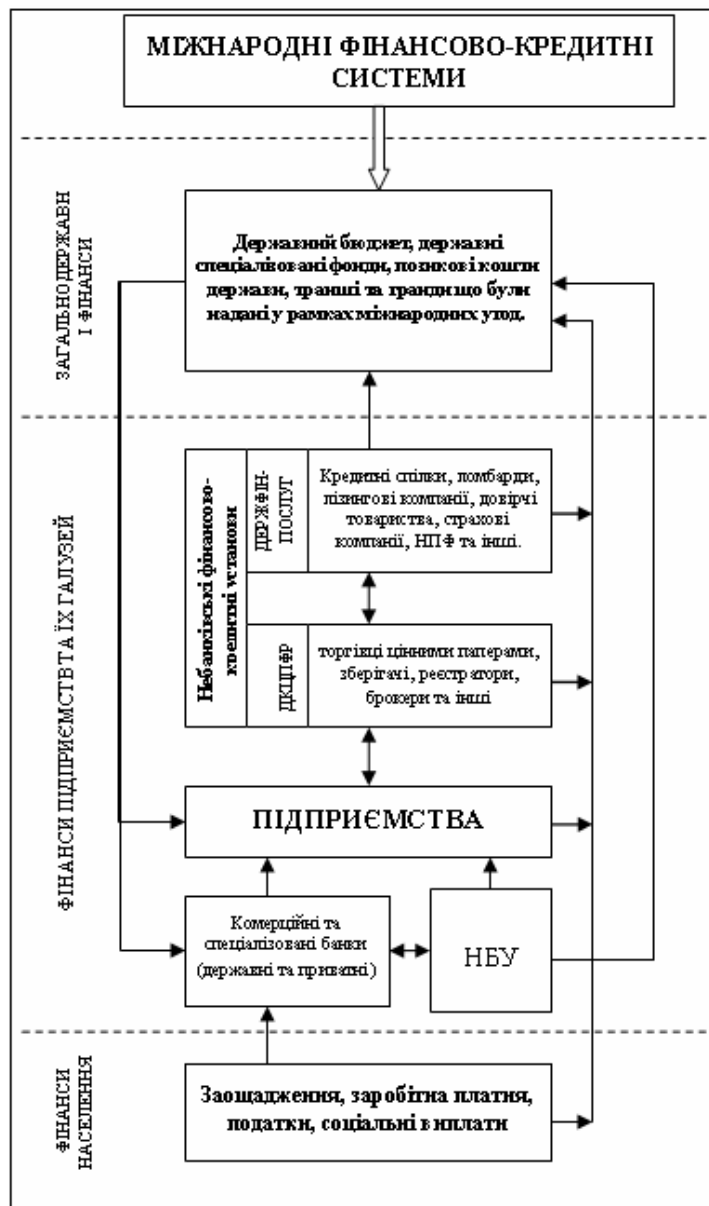

Рис.2 - Антикризовий механізм взаємодії підприємства з фінансово-кредитною системою

Зміни схеми взаємодії торкнулися так само національної і міжнародної фінансово-кредитних систем. В період стабільності міжнародні капітали виконують розвиваючу функцію і

взаємодіють із всіма учасниками фінансово-кредитної системи на всіх рівнях. В період кризи, коли зовнішні ринки капіталів «закриваються» і інвестування в слабку економіку стає ризиковим, важлива роль відводиться підтримці міжнародних банківських інститутів таких як: СБРР, МВФ та ін. Проте важливо відзначити, що фінансова допомога цих інститутів надається не окремим учасникам національної фінансово-кредитної системи, а йде на підтримку держави і його спецпрограм, пов'язаних з підтримкою економіки або реформуванню її окремих галузей, спрямованих на подолання кризових явищ.

Урахування вищенаведених особливостей взаємодії ключових елементів фінансово-кредитної системи у кризових умовах, дозволило авторам цієї роботи запропонувати, антикризовий механізм взаємодії фінансово-кредитної системи з підприємствами реального сектору економіки (рис. 2).

Наведений авторами механізм чітко розподіляє напрями надання допомоги суб'єктам фінансово-кредитної системи з боку державного бюджету та національного банку, з метою проведення заходів по їх фінансовому оздоровленню під час дії кризових явищ. Було конкретизовано напрям впливу міжнародних фінансово-кредитних систем на національну ФКС в якому ключова роль по розподілу ресурсів залучених від міжнародних фінансово-кредитних систем відводиться держбюджету. Дія наведеного механізму реалізується через запропонований авторами інструментарій якій базується на прийнятті конкретних рішень в рамках антикризових заходів.

Запропонований авторський механізм є універсальним, його можна запропонувати до використання для фінансово-кредитних систем держав з економікою, що знаходиться на стадії розвитку.

Висновки

Авторами статті було розглянуто механізми взаємодії фінансово-кредитної системи з підприємствами реального сектора економіки в період стабільного розвитку економіки і в кризових умовах. Було виділено наступні основні відмінності такої взаємодії: перерозподіл основних потоків грошових коштів усередині системи на користь банківської системи та підприємств реального сектору економіки; зміна характеру взаємодії міжнародних фінансово-кредитних систем з вітчизняною системою.

Було обґрунтовано впровадження у складі фінансово-кредитної системи України такого елемента як «міжнародні фінансово-кредитні системи». Уточнені основні принципи взаємодії національної і міжнародної фінансово-кредитних систем в період стабільності і в період кризи. У період стабільності вітчизняної економіки міжнародна система несе в собі розвиваючу функцію, а у кризовий період – стабілізуючу.

Розроблено антикризовий механізм взаємодії фінансово-кредитної системи і підприємств, визначено його ключові елементи, які істотно впливають на структуру в цілому, а також на окремі її сегменти. До цих ключових елементів антикризового механізму взаємодії належать державний бюджет і Національний банк.

Дія механізму антикризової взаємодії фінансово-кредитної системи і підприємств була розкрита через запропонований авторами інструментарій, із врахуванням виконання індивідуальних функцій Національного банку та державного бюджету в системі фінансово-кредитних стосунків.

В зв'язку з тим що, кризові явища в економіці виникають з постійною періодичністю та причини їх виникнення носять різноманітний характер, тема взаємодії фінансово-кредитної системи з підприємствами реального сектору економіки під час кризи потребує подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук С.В. Фінанси: Навч. Посібник / С.В. Ковальчук, І.В. Воркун. - Львів: Новий світ – 2000, 2006. – 39 с.
2. Ковалёва А.М. Финансы. – М. :Финансы и статистика,1998. -384 с.
3. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія) : Навч. Посібник / В.М. Опарін. – К. : КНЕУ, 1999. –164 с.
4. Бланк И.А. Концептуальные основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448 с.
5. Кузнецова Л. Банки як складова фінансової системи України / Л. Кузнецова // Вісник національного банку України. – 2009. – жовтень 2009 (№10 (164)). –52 с.
6. Логутова Т.Г. Економічні кризи: причини виникнення та шляхи їх подолання / Логутова Т.Г., Дресвянніков Д.А. // Економіка і регіон. Пт -2009. -№25.- С.93-100.